

SHAYIR HÁM ÓMIR

Hamidullaeva Perizat

QMU magistranti.

Toqimbetova Gúlbahar

Ilimiy basshí: QMU PhD.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13336595>

Annotaciya. Maqalada hár qanday poetikalíq dóretpe shayırdın qurğaq basınan ótkergenleri emes, al ómirden tek túrtki alıp óz jeke laboratoriyasında oğan islew beriw arqalı jaratılatusını ayıladı. Bul másele boyınsha shayır Sagınbay Ibragimov qosıqları misalında kórip shıǵıwǵa háreket etildi.

Gilt sózler: dóretiwshilik laboratoriya, iskustvo wákileri, shayır, tájiriyebe, epizod, detal, poetikalıq dóretpe.

POET AND LIFE

Abstract. In the article, It is said that any poetic work is created not only by the poets work, hwever by being inspired by life and working on it inhis personal creative laboratory. This issue was highlighted in the example of poet Saginbay Ibragimovs work.

Key words: creative laboratory, industry representatives, poet, experience, episode, detail, poetic creation.

ПОЭТ И ЖИЗНЬ

Аннотация. В статье говорится, что лювое поэтическое произведение создается не только переживаниями поэта, но и вдохновением жизни и обработкой ее в личной лаборатории. Била предпринята попытка решить данный вопрос на примере лирики поэта Сагинбая Ибрагимова.

Ключевые слова: творческая лаборатория, представители искусства, поэт, опыт, эпизод, деталь, поэтическое творчество.

Shayır hám ómir

Kórkem realıqtıń tıykarı-ómir. Iskustvo wákili ol xudojnik, kompozitor, shayır yaqı jazıwshı bolsın kórgen-bilgenleri hám jeke keshirmeleri kórkem dóretpeniń payda bolıwına túrtki boladı.

Bul tuwralı ózbek ádebiyatı wákili A.Qoxxor bılay deydi: «Kópshilik kibi men de, jazıwshılıq ne ekenligin jeke tájiriyebe, kónikpeler kórkem dóretpe ushın júda qımbatlı materiyal bolıwın túsinip alaman degenshe, ádewir háleklendim. Bunı bilip alǵanımnan keyin balalıq shaǵımda kórgenlerim, adamlar, jaslıǵımda júz bergen waqıya-hádiyseler basqasha bolıp kórindi.

Ótmish jer tólelerdegi sharap kibi basımızda tınıqlasadı, aradan qansha waqıt ótse de, sharap sonsheli tınıq hám kúshli bolǵanıday, jaslıqta kórgen keshirmeler eń taza hám kúshli keshirmeler bolıp, ómirbad yadımızdan shıqpaydı. Ótmishtegi áne usı tájiriyebe kiyinshelik kóplegen gúrrińlerim ushın, iri shıǵarmalarım epizodlar bolıp xizmet qıldı.¹

¹ А.Қаххор. Хаёт ходисасидан бадий тўқимага. Адабиётимиз автобиографияси, Т., Г.Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1973-йил, 196-бет.

Joqarıdağı pikirler kóplegen shayır jazıwshılardıń dóretpelerinde óz kórinisin tawıp joqarı jetiskenlikke eriskenligin biz hárqanday xalıqtıń ádebiyatınan kóriwimizge boladı.

Degen menen, biz tek shayır yaqı jazıwshınıń ómirde bolıp ótken barlıq hádiyselerdi, waqıyalardı hám tájiriybelerdi kórkem shıǵarmalarda ushratsaq, onıń kórkemligi qayda qaldı, bul tek avtobiografiyadan parqıqlanbay qaladıǵoy, bunıń nátiyjesinde oqıwshı dóretpeden jalıǵıp ketedi.

Sonıń ushın real ómir menen poetikalıq dóretpenıń múnasebetler mashqalasın tekseriw kórkem dóretpе processin tuwrı hám tıykarlı túsiniwge alıp kelgenindey, jazıwshı dóretiwsshilik laboratoryasınıń bazı bir qırların analizlewge imkan beredi.²

Biz kórkem shıǵarmanı oqıǵanıwızda, dóretpе óz-ózin usı halına kelip qalmaǵan. Ol shayır temir ustaları nayza, qılıshlardı qansha mashaqat penen ot penen alısıp olardı tayarlaǵan bolsa, bul kórkem dóretpeler de shayır laboratoryasında qanshadan-qansha islewlerden, miynetlerden kelip shıqqan jemis. Biz onı ápiwayı qılıp ómirdegi kórgen bilgenlerin, basınan keshirgenlerin jazǵan desek shayır miynetine adalatsızlıq etken bolamız.

Bul másele boyınsha I.Gocharov tómendegishe pikir bildiredi: «Alım hesh nárseni jaratpaydı bálki tábiyattaǵı tayyar hám jasırın haqıyqatı ashadı, iskustvo iyesi bolsa, haqıyqatqa uqsaǵan nárseni jaratadı, yagniy ol guzetken haqıyqat fantaziyasında óz kórinisin tabadı hám bul kórinisti óz shıǵarmasına alıp ótedi. Dóretiwshı tuwrıdan tuwrı tábiyat hám ómirden jazbaydı, bálkim oǵan haqıyqattan uqsas qılıp jaratadı.³

Biz bul pikirlerdiń dálili retinde qaraqalpaq ádebiyatında óz álemi, jolına iye izleniwshen, jańalıqqa qumar shayır S.Ibragimov qısıqları mısasında kóriwimizge boladı. Shayır qosıqları kóbinese virlibr usılında, modernizm aǵımında jazılǵanlıǵı sebepli ápiwayı oqıwshı onıń qosıqların túsinebi anıq. Sebebi qosıqlarında tábiyat, biz kórip júrgen hádiyseler ayılǵanı menen, tıp maǵanası ózgeshe, bunı tek zeyinli oqıwshılar ǵana ańlay aladı.

Onıń tómendegi eki qatarlı qosıqlarına názer taslasqa:

Temir pánjesine ómirimdi alıp
Qanatı uw shashıp bir qus ushadı.
Men miywesin kútken baǵdı quwratıp,
Siltidey jis toǵay sheńgellerine.
Ol qus kórmes eki reńnen basqanı-
Aq hám qara qanatınıń astında.
Usı tártibine kóndirip meni,
Súymesimdi súydiriwge urındı.
Ol tınıq suwlarǵa shashqan záhárin
Men boyıma jiynap jasadım,
Ol urıǵın shashqan merez shópplerdi
Qol-tisim menen juldım hám qıydim.⁴

² Хотам Умуров. Бадий ижд асослари. Тошкент, «Ўзбекистон», 2001, 63-бет.

³ И. А. Гончаров. Собр соч. в восьми томах, Т., М., «Художественная литература», 1980 г, стр 140-141.

⁴ С.Ибрагимов. Таңламалы қосықлар, Нөкис, «Билим», 2016.13-бет.

Bul qosiqta «Qus», «uw», «bağ», «sheńgel», «aq», «qara», «suw», «merez shóp» sózleri bizge tábiyattıń bir elementlerin yadqa saladı, biraq bul qus yaqı qandaydur tábiyat haqqında emes, ol ómir tuwralı. Biz razı bolsaqta bolmasaqta ómir bizge jazğan táǵdirin qabıllawǵa májbúrmiz. Qosıqtaǵı detal retinde alınǵan «qus» bul táǵdir, ol biz kútpegen nárselerdi bizge duwsheker etedi, biz gozzal ómirge umtılsaq ol onıń kerisin de basımızǵa salıwı múmkin :

Temir pánjesinen ómirimdi alıp,
Qanatı uw shashıp bir qus ushadı.
Men miywesin kútken baǵdı qurıtıp,
Silteydi jis toǵay sheńgellerine.

Jáne:

Usı tártibine kóndirip meni
Súymesimdi súydiriwge urındı.

Táǵdir solay insan onıń qanday ekenin bile almaydı, aldınnan neler kútip turǵanın bilmeydi lekin insan kúshli jaratılıs ol táǵdirdiń salǵan músiybetlerine iyilip búgilip qalmaydı. Ol sol qıyınshılıqqa maslasadı hám dunyadan ózine jasaw ushın sharayat jaratadı, alǵa órlep, táǵdirdiń jańa sınaqlarına tayyar tura aladı. Shayır bul túsiniklerin tómendegi qatarlar arqalı bermekshi bolǵan:

Ol tınıq suwlarǵa shashqan záhárin,
Men boyıma jiynap jasadım.
Ol urıǵın shashqan merez shóplerdi
Qolı tisim menen juldım hám qıydım.

Juwmaqlap aytsaq, biz oqıǵan kórkem dóretpeni shayır basınan ótkergen hádiyseler dep tikkeley bahalawǵa alıw natıwrı ol tábiyat hám ómirden túrtki alıp, onı óz ustaxanasında pisip jetiliskenshe islew beredi hám tayyar ónimdi oqıwshıǵa usınadı.

REFERENCES

1. А.Қаххор. Хаёт ҳодисасидан бадий тўқимага. Адабиётимиз автобиографияси, Т., Г.Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1973-йил, 196-бет.
2. Ҳотам Умутов. Бадий ижод асослари. Тошкент, «Ўзбекистон», 2001, 63-бет.
3. И. А. Гончаров. Собр соч. в восьми томах, Т., М., «Художественная литература», 1980 г, стр 140-141.
4. С.Ибрагимов. Таңламалы қосықлар, Нөкис, «Билим», 2016. 13-бет.